

Mil anys de l'abat Oliba

Entrevista de LLENGUA NACIONAL a Assumpta Dodas

1008-2008, mil·lenari de l'elecció d'Oliba com a abat de Cuixà i de Ripoll

Tant l'Església com la nació catalanes celebren, aquest any 2008, un aniversari important en la nostra història: el mil·lenari (1008-2008) de l'elecció d'Oliba com a abat dels monestirs de Sant Miquel de Cuixà (Conflent) i de Santa Maria de Ripoll (Ripollès). Per això s'han preparat a Ripoll, a Cuixà i a Montserrat una gran quantitat d'actes culturals, acadèmics, històrics i religiosos a l'entorn de la figura i personalitat de l'abat Oliba. En podeu veure més informació a la pàgina web <www.abat-oliba.cat>.

Amb motiu d'aquesta efemèride, LLENGUA NACIONAL ha volgut entrevistar Assumpta Dodas, pedagoga resident a Ripoll.

LN (Llengua Nacional): Certament, Assumpta, som davant un any important per a Ripoll.

A.D.: (Assumpta Dodas): Sí, i no sols per a Ripoll, sinó també per a tot Catalunya, per a la Catalunya del Nord i per a tants i tants llocs on hi ha la petjada, encara visible avui, de la influència de l'abat Oliba. En els magnífics edificis eclesiàstics que la història ens ha llegat destacaria els monestirs de Ripoll, de Cuixà i de Montserrat; també els còdexs, els manuscrits i les famoses Bibles de Ripoll, que es van escriure i decorar en l'*scriptorium* de l'abadia. Cal dir que molts d'aquests magnífics documents s'han perdut a causa de les vicissituds històriques que suposaren la decadència del monestir de Ripoll, fins a la seva ruïna total i la pèrdua del seu cenobi (el terratrèmol de l'any 1428, les guerres del Francès i la carlina, la desamortització de Mendizábal, etc.).

Som, doncs, davant una figura cabdal de qui fou monjo, abat i bisbe, pare espiritual de la Catalunya naixent, i també comte i home de pau.

LN: El monestir de Ripoll és, doncs, una de les joies de l'abat Oliba, que amb la destacada reconstrucció impulsada pel bisbe Josep Morgades en el segle XIX ha arribat als nostres dies amb la seva extraordinària portada romànica.

A.D.: Efectivament. Cal dir, però, que la portada, per bé que participa de la mateixa època daurada del romànic, és uns quants anys posterior a l'època d'Oliba. Els elements de l'època d'Oliba són la magnífica planta del monestir, de set absis, imitant la basílica romànica de Sant Pere del Vaticà, i els campanars. Però la vertadera joia de Ripoll era el seu *scriptorium* i la seva gran biblioteca, una de les millors de l'època a Europa, a l'alçada de les prestigioses biblioteques dels monestirs de Bobbio (al sud de Milà, Itàlia), de Sant Gallen (a Suïssa) o dels monestirs alemanys de Lorsch i Reichenau.

LN: Potser els catalans no coneixem prou la figura d'aquest abat insigne. Per què Oliba és tan important?

A.D.: Com diu dom Anselm M. Albareda en el seu assaig biogràfic *L'abat Oliba. Fundador de Montserrat (971?-1046)* (edició del monestir de Montserrat, any jubilar 1931), Oliba és «el monjo més il·lustre de la nostra terra, el prelat més gran de Catalunya, un dels bisbes més cèlebres de l'Església universal del segle XI», segons confessen els savis autors de la *Histoire littéraire de la France* (p. 11).

Oliba va ser, doncs, un gran líder espiritual i un bon conseller polític, l'impulsor de la Pau i Treva de Déu, el creador d'importantes biblioteques i el dinamitzador de la vida intel·lectual dels monestirs. Certament, som davant un personatge de primer ordre, que marcà profundament l'Església i la història del nostre poble ara fa mil anys.

Monestir de Ripoll

FOTO: R. PUIG COROMINES

LN: Repassem, doncs, breument, la biografia d'Oliba i les seves obres més significatives.

A.D.: Oliba neix l'any 971, no se sap exactament si a Besalú, a Girona o a la Cerdanya. Els seus pares foren els comtes de Cerdanya, Oliba Cabreta i Ermengarda, i fou també besnet de Guifre el Pelós (fundador de la dinastia catalana i també del monestir de Santa Maria de Ripoll). Els seus germans foren: Bernat I (de sobrenom Tallafarro, les despulles del qual reposen a Ripoll), que fou comte de Besalú; Guifre II, comte de Cerdanya; la seva germana Adelaida i el germà petit, que es deia Berenguer i que més tard esdevingué bisbe d'Elna.

Oliba es formà a Ripoll; l'influï l'exemple i el bon guiatge del seu oncle Miró II Bonfill, comte de Besalú i bisbe de Girona.

Un fet marcà de ben segur el jove Oliba: el seu pare, Oliba Cabreta, que deixà la família i els comtats i es retirà al monestir de Montecassino. I així, l'any 988, Oliba esdevé, en morir el seu pare, comte del Berguedà i del Ripollès. Però heus ací que l'any 1002 renuncià als comtats i entrà com a monjo al monestir benedictí de Ripoll. I l'any següent repartí els seus béns entre els seus germans i el monestir de Ripoll i féu la professió monàstica.

Ara fa just mil anys, en el 1008, Oliba fou elegit abat dels monestirs de Cuixà i de Ripoll, els dos monestirs més importants de l'època a Catalunya, dels quals dugué a terme la reconstrucció espiritual i material; vetllà també pels seus béns i n'amplià les possessions. I no cal dir que donà un gran impuls als *scriptoria* respectius.

Posteriorment, l'any 1017, fou designat bisbe de Vic, on consolidà i amplià els territoris de la diòcesi i impulsà els estudis a l'escola catedralícia de Vic per a la formació dels clergues. Vuit anys més tard, en el 1025, fundà el monestir de Montserrat. Al llarg dels anys fundà encara diversos de monestirs (el de Fluvià, el de la Portella, el de Sant Martí del Canigó, el de Sant Feliu de Guíxols...) i consagrà alhora moltes esglésies (la de Sant Pau de Pi, la de Sant Martí d'Ogassa, la de Santa Eulàlia de Riuprimer, etc.).

En les construccions que impulsà, introduí a Catalunya les voltes de canó, la cúpula, les arcuacions llombardes, els grans campanars, les criptes, les cinc naus capçanes del creuer.

Féu molts viatges per les nostres contrades, i més d'un a Roma.

A Ripoll triplicà els volums de la biblioteca i creà un grup de monjos literats. D'Oliba es conserven quatre sermons, nou poemes, dues encícliques mortuòries i vuit cartes; compongué, a més, textos litúrgics.

Procurà la pau i concòrdia entre els nobles i els cavallers del país, on sovintejaven les dissensions i les guerres.

L'any 1027, a Toluges del Rosselló, impulsà l'establiment de la Pau i Treva de Déu, iniciativa que en els anys posteriors esdevindria llei per a diferents països d'Europa. També s'instituí la Pau i Treva de Déu en els sínodes de Vic dels anys 1030 i 1033.

La seva mort s'esdevingué el dia 30 d'octubre de l'any 1046, a setanta-cinc anys d'edat, al monestir de Sant Miquel de Cuixà, on fou enterrat.

Es creu que la seva personalitat era la d'un home de caràcter tranquil i reservat i de tarannà pacífic.

LN: Podries aprofundir en aquesta aportació olibana com és la Pau i la Treva de Déu?

A.D.: Després de l'extinció definitiva de la casa reial carolíngia, a les darreries del segle x, l'Estat s'afeblí i acabà per dissoldre's. Per això s'estengueren arreu la força i la violència, i l'autoritat dels comtes es debilità. Així, el pillatge i el saqueig dels béns dels altres, l'opressió dels més febles (pagesos, vilatans i marxants) i les lluites entre els nobles eren freqüents en la vida social del temps d'Oliba.

El moviment de la Pau i la Treva de Déu aconseguí una altra vegada un clima de pau, concòrdia i respecte mínims envers els més febles; de dissabte a dilluns no es podia guerrear ni cometre cap acte de violència. També s'establiren les sagreres, que impedièn que al voltant de les esglésies o dels monestirs es pogués cometre cap acte de violència. En la convulsa època d'Oliba, aquesta solució fou bona per a una certa convivència social en pau i garantí estabilitat i progrés. Oliba aconseguí que nobles i cavallers diversos es reunissin i es possessin d'acord en temes que havien d'assegurar la pau i la vida social. Això seria l'embrió dels parlaments de les nacions d'Europa i, posteriorment, de la reunió de tots els Estats en l'ONU. En el següent article s'explica bé tot això.

LN: I Oliba, com a polític, monjo, abat i bisbe, quin sentit té avui en aquest mil·lenari?

A.D.: Sovint podríem quedar-nos amb una figura parcial d'Oliba com a noble, bon organitzador i home compromès amb la pau. Però, per damunt d'això, Oliba fou un creient, un contemplatiu; i per això, menystenint el poder i el prestigi d'aquest món –recordem els comtats heretats–, abraçà amb pobresa la vida monàstica en el cenobi de Ripoll, observant la regla de sant Benet. Després, com a abat i bisbe, fou imatge del Bon Pastor que té cura del ramat encomanat.

Totes les obres d'Oliba, doncs, es fonamenten en la seva fe en l'Evangelí i en el servei al país. Des d'ací, ell influencia la cultura, l'art, la societat i la política catalanes i europees. És un exemple d'apòstol incansable i de persona que sabé trobar l'equilibri entre fe i cultura. ♦

Sant Miquel de Cuixà

FOTO: R. PUIG COROMINES